

*Писаренко Н. Д.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри романо-германської філології**Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

## ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ В ІДІОСТИЛІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

**Анотація.** Статтю присвячено дослідженню структурних і функційних різновидів вставлених конструкцій (ВК), репрезентованих в ідіостилі Оксани Забужко.

В авторському ідіостилі Оксани Забужко виокремлюються різні структурні типи ВК, де у ролі вставлених конструкцій виступають окремі слова, словосполучення і речення різних типів, що випадають із синтаксичної структури базового речення. Вставленими конструкціями вважаємо структурно незалежні від базового речення синтаксичні конструкції, що можуть мати логічно-прогнозовані зв'язки з основним реченням; ВК не включені у його позиційну і синтаксичну структуру.

Виокремлено авторські типи ВК: 1) ВК різних типів на тлі однієї базової синтаксичної конструкції; 2) ВК різних типів із включенням вставних слів; 3) вставлені тексти (ВТ), до складу яких входять різні типи ВК, сторінковий простір яких складає абзац або кілька абзаців. Це унікальні авторські синтаксичні конструкції, що відтворюють реальний/«не відшліфований» авторський мисленевий процес. ВК/ВТ не є однолінійними. Застосовуючи ВК/ВТ у текстовому просторі, Оксана Забужко створює авторські синтаксичні конструкції багаторівневої структури, що уможливають нові додаткові інформаційні рівні.

Досліджено авторські пунктуаційні варіанти виокремлення ВК на тлі базового тексту: круглі дужки, тире, квадратні дужки. ВК, вміщені в основний текст, інтонаційно розривають його; використання невербальних засобів (знак оклику чи кілька) підкреслюють не лише емоційну завантаженість оповіді, а й певну самостійність ВК/ВТ. До складу ВТ входять ВК, виокремлені різними пунктуаційними знаками (дужки, тире). Авторка створює унікальну структурну композицію, уможливорює паралельне подання кількох інформаційних ліній; привертає увагу читача незвичністю структури авторського тексту.

**Ключові слова:** вставлені конструкції, вставлені тексти, структурні типи ВК, логічно-прогнозований зв'язок.

**Постановка проблеми.** Вставлені конструкції є одним із маркерів експресивного синтаксису і відіграють важливу роль у структурі художньо-публіцистичного тексту. Ці синтаксичні одиниці виконують важливі комунікативні функції адресата й адресанта і фіксують особливості сьогочасного мовлення. Інтерес до вивчення різноманітних експресивних синтаксичних конструкцій, зокрема вставлених, що виникають у сучасному мовленні, в лінгвістичній науці невпинно зростає, що пояснюється пильнішою увагою мовознавців до вивчення особливостей авторської мови, ролі мовця у комунікативному процесі.

**Мета** нашої розвідки – дослідити й описати структурні й функційні різновиди вставлених конструкцій (ВК), репрезентованих в ідіостилі Оксани Забужко, з'ясувати мотиви і переваги авторського вибору структури вставлених конструкцій

і пунктуаційних знаків для їхнього виокремлення. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1) виявити й прокоментувати структурні різновиди вставлених конструкцій у творах Оксани Забужко;

2) визначити й охарактеризувати закономірності функціонування вставлених конструкцій в авторському тексті;

3) з'ясувати специфіку використання пунктуаційних знаків для виокремлення ВК.

**Об'єктом** дослідження є ідіостиль творів Оксани Забужко.

**Предмет** дослідження – вставлені конструкції у творах О. Забужко.

Матеріалом для дослідження послуговували такі художні та художньо-публіцистичні твори Оксани Забужко: «З мапи книг і людей», «Найдовша подорож», «Польові дослідження з українського сексу».

Зазначимо, що спеціальної наукової розвідки, присвяченої ролі вставлених конструкцій у творах Оксани Забужко, на сьогодні немає.

**Наукова новизна** розвідки полягає в тому, що у пропонуваній статті вперше зроблено спробу дослідити й систематизувати структурні й функційні особливості авторських ВК в ідіостилі Оксани Забужко.

**Теоретичну цінність** роботи вбачаємо в розширенні знань про вставлені конструкції та їхню роль у структурно-семантичній організації речення.

**Практична цінність** роботи передбачає можливість використання дослідницького матеріалу для вивчення курсів «Сучасна українська літературна мова», «Практична стилістика та культура мови», спеціальних дисциплін з актуальних проблем сучасного синтаксису.

Оксана Забужко – одна з небагатьох сучасних українських майстрів слова, які активно використовують різноманітні за структурою та функцією вставлені конструкції у мовній тканині твору. Цей синтаксичний прийом дозволяє поєднувати в межах єдиного тексту кілька оповідальних ліній – основну та додаткову (додаткові), що є відображенням індивідуально-авторської свідомості, багатоплановою за своєю суттю.

**Аналіз останніх досліджень.** Тривалий час вставлені конструкції не відмежовувалися від вставних, хоч явище парентези давно перебувало в центрі уваги науковців. Серед вітчизняних дослідників вставлених одиниць (вставних і вставлених конструкцій) виділяємо таких мовознавців: Л. Азарова, Д. Баранник, С. Байдусь, С. Бевзенко, В. Грицина, Н. Гуїванюк, Т. Дробна, П. Дудик, В. Жайворонок, І. Житар, І. Завальнюк, А. Загнітко, Л. Кадомцева, М. Кобилянська, Н. Ковальська, Б. Кулик, А. Мамалига, А. Мойсієнко, В. Мороз, О. Новікова, З. Олійник, М. Плющ, О. Пономарів, Н. Сердюк, О. Сидоренко, К. Шульжук. Увага дослідників переважно зосереджена на роз-

межуванні вставних і вставлених одиниць, на сутності вставлення, функціонуванні вставлених конструкцій у реченні, аналізі семантики, синтаксичній будові, співвідношенні й зв'язку з основним складом речення, пунктуаційному виділенні тощо.

Разом зі значною кількістю наукових досліджень водночас існує немало питань, які потребують додаткового обговорення, дискусії. Насамперед потребує впорядкування термінологія вставлених конструкцій, уперше запропонована Б. Куликом і Л. Кадомцевою для позначення цього поняття [1]: *вставні конструкції, вставні речення, вставлені компоненти, вставлені звороти, вставлені елементи, прагматичні вставки, вставленість*, паретентичні конструкції тощо. Поняття «вставні та вставлені одиниці» являють собою реалізацію плану висловлення, пов'язаного зі специфікою не лише певного стилю, а й певного автора [2, с. 144].

Аналізуючи особливості структури вставлень, варто зауважити, що існують наукові розробки, у яких учені (Л. Азарова, П. Дудик, А. Загнітка, О. Пономарів, К. Шульжук) чітко розмежовують вставні і вставлені конструкції, зауважуючи, що 1) вставними словами, сполученнями слів і вставними реченнями виражається найрізноманітніше ставлення мовця до висловлюваної ним же думки. «Вставлені одиниці корелюють з суб'єктивною модальністю..., постають носіями додаткових об'єктивних смислів» [3, с. 170]; 2) «чітке розмежування вставності і вставленості можливе далеко не завжди. ... виразно можна визначити..., коли вставленість представлена двома й більше реченнями, виділеними в писемному мовленні дужками» [4, с. 224]; 3) «вставні та вставлені утворення мають деякі схожості, однак не можна їх отожденовати, так як ці поняття самостійні, автономні і різняться не лише своєю цілеспрямованістю, а й структурними, семантичними, позиційними, інтонаційними характеристиками» [5, с. 93]. Щодо вираження модальності ВК є різні точки зору: 1) «вставні слова, словосполучення і вставлені елементи можуть перетинатися у вираженні модально-оцінної функції, але порушення одноплановості висловлення ними чітко відрізняє останні від перших» [6, с. 578]; 2) «вставні і вставлені компоненти є синтаксичними виразниками особливої модальності». Така модальність виражає ставлення мовця до його висловлювання [4, с. 224]; 3) «вставлені конструкції репрезентують об'єктивну модальність» [7, с. 431]; постають носіями додаткових об'єктивних смислів, репрезентують окрему пропозицію.

Зауважимо, що твердження деяких дослідників, які вважають, що:

1) «вставлені речення виступають у формі підрядної частини складнопідрядного речення ... і виражають мимохідь висловлене пояснення окремого члена речення основного речення» [8, с. 145]; 2) що «знявши дужки, ми одержуємо звичайну з погляду логіки формального синтаксису конструкцію з сурядним чи підрядним зв'язком» [9, с. 173], є суб'єктивним і таким, що потребує додаткового аналізу.

Згодні з твердженням Д. Баранника про те, що вставлені одиниці «є важливою частиною речення, вони не ізольовані від нього, а тісно пов'язані з ним. Цей зв'язок не належить до жодного з традиційно відомих граматичних зв'язків. Це особливий тип синтаксичної організації...» [10, с. 18]. «Сполучники лише можуть займати ініціальну позицію у вставленій конструкції» [9, с. 174].

Схиляємось до думки А. Загнітка, яка сьогодні стає все більш активною і переконливою, про те, що «з погляду структури речення ВК – своєрідне структурне явище не включене у позиційну і синтагматичну структуру речення» [6, с. 580]. ВК «не створюють ускладненого речення, не порушують його інтонаційної цілісності, проте впливають на його інтонаційно-структурний малюнок» [6, с. 580]; специфіка ВК впливає з дворівневої природи речення [11]. Обов'язковим маркером є відокремлення ВК, як правило, дужками. «Серед мовознавців немає одностайності щодо принципів української пунктуації» [12, с. 85]. Л. Сегін, посилаючись на думку Н. Гуївчанюк щодо принципів уживання розділових знаків, констатує, що одні мовознавці бачать в її основі інтонаційний принцип, інші – синтаксичний, треті – смисловий [12, с. 85]. Проте визначальним є авторський вибір: як показав фактичний матеріал, О. Забужко вставлені конструкції у збірці «Тут могла б бути ваша реклама» виокремлює переважно тире, у збірках «Найдовша подорож», «З мапи книг і людей» авторка найчастіше використовує круглі дужки.

Отже, ВК потрактуємо як співіснування самостійної структурної організації у структурі базового речення/тексту/структурного комплексу, для якої притаманні свої структурні механізми, структурні компоненти, особлива синтаксична організація компонентів тощо. Це інтонаційно позначені, обов'язково пунктуаційно виокремлені структури, що використовуються автором для двох- і більше рівневої передачі інформації. Визначальним структурним компонентом ВК є вміщення їх у дужки (або тире), «зняття яких є неможливим» [6, с. 580].

Вважаємо, що через «вставлення» сполучників, по-перше, порушується структура синтаксичних конструкцій, по-друге, змінюється інтонація речення, по-третє, читач має іншу смислову картину ніж автор, що приводить до часткової/іноді повної заміни авторського задуму.

**Основний матеріал.** ВК, репрезентовані у творах О. Забужко, набувають нових форм, структурних характеристик, що часто не відповідають визначеним раніше критеріям вставлених конструкцій. Як правило, це комплекс синтаксичних конструкцій різної структурної форми і довжини, об'єднаних на функційній основі.

Результати дослідження мови творів О. Забужко показали, що ідіостилі письменниці притаманні різноманітні структурні типи ВК, які ми згрупували за такими ознаками:

### 1. За наявності/відсутності специфічних логіко-прогнозованих зв'язків ВК з базовим реченням:

#### 1). Наявність логіко-прогнозованого зв'язку між ВК і базовим реченням:

1) ...і фіни (у яких виявилася купа травм, нерозкладжених іще з Зимової війни 1940-го, і далі тільки прибувало!), а також естонці й латвійці... [13, с. 26]. Сполучник у яких, яким починається ВК, прогнозує логічну можливість зв'язку ВК з базовим реченням. 2)... цей актор не Сталін (Брежнєв, Андропов, Путін, далі невідомо) [13, с. 30]; Було щось на розрив душі...невідомо кому адресованих (світобудові, небесам? людям із чужими прапорами? чи самим собі, для підбадьорення?...) наївних маркерах... [13, с. 56]. У наведених ВК продовжується логічно-послідовний ряд структурних компонентів, якими завершилося базове речення. Отже, спостерігаємо логічний зв'язок між ВК і базовим реченням. 3)... під такі, уколами, моменти щось ...до нудоти

ідеологічно-витриманого поемища (*«Подорож до Іхтімана»*) непритомним...бурмотінням [14, с. 36]. Словосполучення, виділене лапками, вказує на логічний зв'язок зі словом *поемища* у базовому реченні (*«Подорож до Іхтімана»*). Тут також спостерігаємо логіко-прогнозований зв'язок ВК з основним реченням.

**2). Відсутність зв'язку між ВК і базовим реченням:** ... позаочі й без мого відома. Згідно з російським (*sic!*) законом.. [13, с. 61]; Це й є перехід до прямої демократії...аж двічі: раз – у 1990-му..., а український народ – ондечки, під вікнами (*і очільник української компартії Леонід Кравчук...згодом виграв перші в Україні президентські вибори*) – і вдруге... [13, с. 59].

## 2. За матеріальним вираженням/невираженням ВК:

### 1). Невербальні ВК

... чумаків плутано з «чабанами» (!), ...[14, с. 113]; ...вдень зі свічкою не знайти тепер слідів? (Коли сю весну моя чеська перекладачка...звернулась до мене за поміччю, то відшук у Києві фахового філолога (!), що – «...цукор завжди щодня споживайте» (!) [14, с. 78]; ...моїм батькам підполковник КГБ, – «чтоб не было базы роста» (!!!) [14, с. 48].

Оксана Забужко використовує невербальні ВК – знаки оклику – для вираження різних особистих емоцій щодо висловленої раніше інформації. Такими невербальними засобами, як правило, є один або кілька знаків оклику.

### 2). Вербальні ВК, типи яких визначаємо за:

а) кількістю структурних компонентів (мінімальні, максимальні); б) за структурою синтаксичних одиниць.

#### 1. Мінімальні:

1). ВК представлені одним компонентом/словом:

...студіюють, екранізують (*атож!!!*)...[13, с. 104]; ...об'єктом радянської уваги (*щонайбільшої!*) [14, с. 273]; із «розстріляних» 1920-х (*і досі найліпшого!*) [14, с. 277]; ...поширеному в нас (*теж радянському*) [14, с. 280]; ...через тридцять (*із гаком!*) років... [14, с. 112]; ...за збігом (*ох, ці збіги*) [13, с. 46]; ...звичайний рядок із Конституції України... (*Стаття 5*)...[13, с. 58].

2). ВК представлені частиною складного слова: ...проговорених нами людино- (*і телефонно-*) годин...[14, с. 285]. Тут письменниця використовує скорочений/еліпсований варіант слова.

3). ВК представлені поєднанням слів:

...весняного семестру (*січень – травень 1992 року*) [14, с. 293–294]; ...в своєму житті випробування (*див.: «28 днів особливої служби...»*) [14, с. 296]; ...листи ЮШ (*і свої ж, відповідно!*) [14, с. 266].

Зауважимо, що емоційно навантажені однокомпонентні ВК авторка, як правило, посилює підсилено-видільними частками та невербальними засобами (знаком оклику) і в такий спосіб надає таким ВК особливої значущості: ...а поважні доктори наших філологічних (*так!*) повтор прикладу наук заявляли студентам...[14, с. 113]; ...і його читач (*навіть п'ятилітній!*) [13, с. 31].

4) ВК представлені словосполученнями: Стадія № 3 (*«українська криза»*) була у самому розпалі [13, с. 54]; ...природною «реабілітаційною» (*в сенсі вже не юридичному, а медичному*) [14, с. 51]; ...видання й перевидання (*хай перлюстровані*) [14, с. 275]; ...ні замилювання, ні (*другий бік тієї ж медалі!*) [14, с. 16].

5) ВК представлені простими реченнями – односкладними/двоскладними: ...успішно завершено (*видавництво найняло на те окрему піар-агенцію*) [13, с. 13]; ...розлетівся вмиль (*я й сама не встигла його купити!*) [14, с. 40]; ...локдаунів, ковідів (*я зуміла перехворіти і на Дельту, й на Омикрон!*) [13, с. 11]; ...прокидались джерела (*татари їх знали!*)... [13, с. 157]; ...прекрасно пам'ятаю (*і досі гірчить!*) [14, с. 16].

До цієї групи (мінімальні) відносимо і ВК, представлені фразеологізмами і прямою мовою:

ВК представлені прямою мовою: ...перекупки з лотками пластмасових заколок і бронзолетів (*«Ір-ка! В тибя сигарети єсть?»*) [14, с. 53]; ...і зовсім не з «того боку» (*як Пухів зойк: «Це НЕ ТІ бджоли!»*) [14, с. 18]; ...одному навзаєм (*«як Антипади!»* – сказала б Аліса) [14, с. 26].

ВК представлені фразеологізмами/сталими висловлюваннями:

...механізм радянської контрпропаганди (*«заткнути рота ідейним ворогам!»*) [14, с. 275]; ...одну оптимістичну примовку 1937-го (*«Пережили революцію, переживем и Конституцію»*) [14, с. 297]; ...з якою знайомлять із членами своєї сім'ї (*«любии мене – люби й їх»*) [14, с. 10]; ...без вихідного (*«сім день – трудовень, дайте хліба хоч на день!»*) [14, с. 76]; Деся на задньому плані переможно реготав над своєю жертвою Аріман. (*Як кажуть богослови – у диявола також є свої мученики!*) [14, с. 124].

Структура сталих конструкцій, що входять до складу ВК, як правило, трансформована і включає елементи розмовного мовлення і чужомовні конструкції.

#### 2. Максимальні:

ВК такого типу у творах Оксани Забужко представлені дуже широко. Дослідження фактичного матеріалу показало, що авторка модифікує різноманітні структурні форми ВК, не обмежуючи їх лінійний простір – вони можуть складатися з кількох рядків або кількох абзаців. Особливістю ідіостилу Оксани Забужко є те, що вона створила нові структурні типи ВК, які увиразнюють, розширюють, доповнюють текст базового речення. Деякі з них є достатньо незалежними структурно-інформативними одиницями, великими за обсягом, що можуть бути умовно вилучені й існувати самостійно – це вставлені тексти (ВТ). ВТ, як правило, змістовно пов'язані з базовим реченням.

У досліджуваних ВК виокремлюємо характерні структурні особливості, це дозволило виділити такі типи ВК:

1) ВК представлені складними реченнями:

...тої ночі (*далеко за північ, після осілого шумовиння від перших інтерв'ю-зустрічей-розмов, у які шубовснула відразу, тільки-но приземлившись у Варшавському аеропорту Шопена*) ... [13, с. 17]; ...вона розказала сама (*те, що можна було!*) [14, с. 74].

Розпізнавчою рисою авторського стилю Оксани Забужко є те, що письменниця часто використовує кілька ВК різних структурних типів в одній базовій синтаксичній конструкції: ...не наших із ним взаємин 1) (*котрі за 12 років мінялися й еволюціонували...*), і не історичних процесів кінця століття 2) (*неосмислених, забутих і перекручених...*), – а так, як і належить робити при повноцінному спілкуванні «від людини до людини» 3) (*теж вираз ЮШ!*)...[14, с. 264]. Спостерігаємо в одному базовому реченні три ВК. Оксана Забужко модифікує їх, утворюючи нові структурні моделі ВК:



Якась важка, тупа й темна сила...побила студентів, що лишилися на Майдані після мітингу, – 1) *ніколи доти в незалежній Україні внутрішні війська...на ранок потрясла цілу країну*) 2) *(все накопичене в суспільстві невдоволення Януковичем... вибухло в усіх верствах воднораз!)* – і за день вивела на майдан...мітингарів 3) *(котрі зрештою...накивавши п'ятами)*, тож нічне побиття 30 листопада...технологією 4) *(виманити обурених громадян...)*, то можна сказати, що сценарій Кремля «поплив» відсамопочатку, – самі того не підозрюючи, українці зламали його суто фізично: числом, масою [13, с. 56–57].

У наведеному прикладі чотири ВК, перша і друга ВК об'єднані в один структурний комплекс, який письменниця виокремила тире, виділивши другу ВК (внутрішню) дужками й інтонацією – знаком оклику. Третя і четверта ВК мають «свою» структурну позицію, визначену автором.

## 2) Вставлені мінітексти (ВТ):

Лінгвістичну сутність таких авторських вставлень потрактуємо як відображення, матеріалізацію мовних форм особливого, не лінійного, а багатоваріантного співвідношення мисленнєвих логем, що виникають в автора під час передачі інформації, а також можливого доосмислення і переосмислення її.

Спостереження показали, що наявність вставлених текстів (ВТ) у творах Оксани Забужко, які складаються з кількох самостійних речень – простих (поширених і непоширених), складних з різними типами підрядного зв'язку – є унікальною авторською знахідкою. Такі ВТ часто починаються з абзацу: 1) *Мине двадцять років – 2) і критики назвуть усіх нас, письменників, а) які... . 3) То байдуже, а) що... . 4) У літературу...у саркофазі – зразу у простір... – 5) буває такий «ефект сп'яніння» при променевої хвороби! – видихом хлопчика... : 6) «Я – можу – говорити!» а) А що..., 7) то не диво, б) що...» [14, с. 207–208].*

У наведеному ВТ шість самостійних речень, де 2, 3, 7 є складними реченнями; три з них складнопідрядні з двома підрядними; шосте – пряма мова. П'яте речення ще одна ВК, виокремлена тире. Отже, висновковуємо, що письменниця використовує метод «нашарування» структури ВК, коли кожна додаткова синтаксична конструкція розширює, поглиблює зміст базового речення. Характеризуємо це як особливу авторську рису ідіостилю Оксани Забужко. Письменниця влітає у канву ВТ не лише ВК, а й вставні слова з метою наблизити створений текст до реальної розмови/до реальних умов спілкування: *...все ж «відносного» (у порівнянні з Рейхом...хоч би тому, що, як пояснювала мені моя бабуся, котра...працювала бездоганно,- зрозуміло, що коли працюєш на фабриці зла, краще працювати погано, ніж добре, і тому, між іншим, нема...)* [13, с. 28–29].

Отже, стверджуємо, що в автора, який використовує подібні структурні типи ВК, з'являються додаткові можливості створення різноманітних структурних композицій творів, якими Оксана Забужко майстерно користується.

Структурна сітка ВК, де кожен компонент має своє конкретне місце (характерне тільки для цієї ВК), містить найглибшу авторську інформацію і обов'язково виділяється: 1) круглими дужками *...біленький комірчик з-під светера, доглянуті нігті (це в художника!)*...[15, с. 14]; 2) тире *...в зовсім уже крайньому разі – о, це ідея!* – розділити сторінку надвоє [14, с. 46]; *І – О.Б. має рацію – це справді триває* ...[13, с. 21]; *...якого він століття – дванадцятого, тринадцятого, чотирнадцятого – то вже байдуже* [15, с. 143]; 3) квадратними дужками –... без

цента за душею й без слова англійської *[а мав же час підучитися, прид-дурок!]* ...[15, с. 20]; виявлено лише один приклад у досліджуваних творах письменниці, проте й він демонструє унікальність авторського вибору пунктуаційних знаків.

Зафіксовано значні за розміром вставлені синтаксичні конструкції, що містять у собі ще кілька ВК, які авторка виокремлює різними пунктуаційними знаками: одну ВК – дужками, іншу тире: *виходило ніби продовження, на іншому рівні, обірваного перед десятима роками діалогу – з тією різницею, що тепер ЮШ мені вже відповісти не міг, але його думка..., як світло згаслої зірки, – і будила думку собі назустріч (що не лише на мене так діє сила...)* [14, с. 266].

Очевидно, що ВК, виділені дужками, вказують на «свої» орієнтири: обсяг і місце у реченні/тексті; розмір вставленого повідомлення, пов'язаний з його граматичним статусом. ВК, виділені тире, як правило, невеликі за розміром або/і у реченні вже є ВК – спостерігаємо класичні варіанти пунктуації. Проте все ж зазначимо, що вибір пунктуаційних знаків, що виділяють ВК, насамперед обумовлений творчою індивідуальністю письменниці. Так, наприклад, вставне слово *здається* авторка виділяє дужками: *ЮШ скаржився на румунські (здається!) готелі...* [14, с. 294]. У такий спосіб О. Забужко «переводить» вставне слово в категорію вставленості, надаючи йому більшої структурної самостійності й емоційної виразності.

Варто зазначити, що виокремлені авторські ВК/ВТ:

1) різко випадають інтонаційно зі словесної тканини речення: *І пробув у Києві місяць – не завантажений ані журналістами («А хто це?»), ні викладачами-істориками (які мали би принаймні його класичний мемуар...), ані бодай філологами – для яких Плющева монографія...(чи не найцікавіша шевченкознавча праця останніх десятиліть!) мала би бути однією з настільних* [14, с. 307];

2) наділені, зазвичай, певною інтонацією: а) запитальною *...й бабина дочка? (зведенята? чи, мо', тут якісь тониші, більш «фройдівські» стосунки приховано?)*; б) окличною *...крім того (це вже для дорослих!)* [14, с. 117]; *через тридцять (із гаком!)* [14, с. 112]; *...зі «Святим Духом» (я не жартую!!!)* [14, с. 113].

Відомо, що ВК у складі речення може бути або в середині, або наприкінці і не може починати речення. Оксана Забужко руйнує цей стереотип і розміщує ВК і на початку речення, якщо це початок абзацу. У такому разі спостерігаємо повну ізолюваність ВК, самостійну структурну позицію у тексті. Для виділення такого типу ВК авторка однозначно використовує дужки:

*(Показово, що їх усіх того самого 1847р. поарештовували...а тоді вже приходить і грабуй що хочеш!)* [13, с. 147–148].

Як бачимо, О. Забужко керується як нормативними варіантами розділових знаків для виділення ВК в реченні/тексті, так і індивідуально-авторськими з метою реалізації свого авторського задуму. Визначаємо, що використання письменницею знаків пунктуації (дужки/тире) залежить від таких чинників: 1) позиція ВК у складі основної частини речення; 2) ступінь ускладнення ВК (наявність кількох ВК в одному реченні); 3) інтонаційні особливості ВК; 4) збіг пунктуаційних знаків у місці розриву між базовим реченням і ВК.

**Висновки.** Отже, дослідження особливостей ідіостилю Оксани Забужко переконує, що письменниця свідомо насичує ключові сегменти речення/тексту вставленими конструкціями різних структурних типів (мінімальні ВК, максимальні ВТ)

для найвлучнішого відтворення свого індивідуально-авторського задуму, свого світосприйняття. ВК у текстах О. Забужко не просто уточнюють, доповнюють, розширюють змістову частину слова/компонента/частини речення, а за допомогою невербальних засобів посилюють його емоційно. Оксана Забужко, широко використовуючи ВК, вибудовуючи нову експресивно-синтаксичну організацію тексту, змінює у такий спосіб його структурно-емоційну композицію.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в залученні до аналізу вставлених конструкцій у творах Оксани Забужко, виявленні їхніх семантичних особливостей та вплив на емоційно-експресивні, семантичні характеристики тексту твору загалом.

#### Література:

- Кулик Б. М. Курс сучасної української мови. Ч. 2: Синтаксис. Київ : Рад. шк., 1961. 286 с.
- Азарова Л. В. Вставні та вставлені конструкції в історичному дискурсі. Рідний край, 2018, № 1, с. 139–144. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Aimpolt\\_2018\\_1\\_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Aimpolt_2018_1_35)
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2004. 408 с.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Сучасна українська мова. Київ : Академія, 2010. 384 с.
- Сердюк Н. Ю. Парентетичні конструкції в сучасному англійському художньому творі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна, 2012, вип. 30, с. 92–95. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf\\_2012\\_30\\_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_30_30)
- Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк : Дон. НУ, 2009. 137 с.
- Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
- Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Київ : ВШ, 2005. 272 с.
- Житар І. В. Семантичні різновиди вставлених речень (на матеріалі наукового й публіцистичного стилів української мови). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови, 2011, вип. 7, с. 170–175. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu\\_10\\_2011\\_7\\_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_39)
- Баранник Д. Х. Два рівні граматичної структури речення. *Мовознавство*, 1993, № 6. С. 13–19.
- Дробна Т. В. Проблемні питання лінгвістичного статусу вставлених конструкцій. URL: [https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/7538/1/Drobna%20T.\\_Problemni\\_pyannia.pdf](https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/7538/1/Drobna%20T._Problemni_pyannia.pdf)
- Сегін Л. Українська пунктуація: здобутки, проблеми, перспективи опису та кодифікації. *Українська мова*, 2018, № 3(67). URL: [https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/3\\_18/8.pdf](https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/3_18/8.pdf)
- Забужко О. Найдовша подорож. Київ : Комора, 2023. 165 с.
- Забужко О. З мапи книг і людей. Кам'янець-Подільський : Meridian. Czernowitz, 2012. 376 с.
- Забужко О. Тут могла б бути ваша реклама. Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2014. 317 с.

#### Pysarenko N. Inserted constructions in the idiolect of Oksana Zabuzhko

**Summary.** The article is devoted to the study of structural and functional varieties of inserted constructions (IC) represented in the idiolect of Oksana Zabuzhko.

In the author's idiolect of Oksana Zabuzhko, various structural types of ICs are distinguished, where inserted constructions include individual words, phrases, and sentences of different types that fall out of the syntactic structure of the base sentence. Inserted constructions are considered to be syntactic structures that are structurally independent of the base sentence but may have logically predictable connections with the main sentence; ICs are not included in its positional and syntactic structure.

The following authorial types of ICs have been identified:

ICs of different types against the background of a single basic syntactic construction.

ICs of various types with the inclusion of parenthetical words

Inserted texts (IT), which include various types of ICs, with a page space extending to a paragraph or several paragraphs.

These are unique authorial syntactic constructions that reproduce the real/ «unpolished» process of the author's thought. ICs/ITs are not linear. By applying ICs/ITs in the textual space, Oksana Zabuzhko creates authorial syntactic constructions of a multi-level structure that enables new additional informational layers.

The study examines the author's punctuation variants for distinguishing ICs against the background of the base text: parentheses, dashes, square brackets. ICs embedded in the main text disrupt its intonation; the use of non-verbal means (exclamation marks or multiple marks) emphasizes not only the emotional intensity of the narrative but also a certain independence of ICs/ITs. It contains ICs distinguished by various punctuation marks (parentheses, dashes). The author creates a unique structural composition, enabling the parallel presentation of multiple informational lines and attracting the reader's attention with the unusual structure of the author's text.

**Key words:** inserted constructions, inserted texts, structural types of ICs, logically predictable connection.